

Lithium as a Strategic Resource in Global Politics; Opportunities and Challenges for Afghanistan

Aziz Ahmad Fazli^١ Sayeed Tahir Erfani^٢

Abstract

Lithium, as a key element in new technologies and renewable energies, has gained a prominent position in global politics. Due to its widespread use in the production of lithium-ion batteries, electric vehicles, and energy storage systems, this metal has become a strategic material in industrial and geopolitical developments. The increasing growth of global demand, limited supply, and geographical concentration of reserves have created intense competition among major powers for access to lithium resources. Meanwhile, Afghanistan, with its rich lithium reserves, has the potential to play a role in the global market for this vital element. However, challenges such as insecurity, lack of appropriate infrastructure, lack of technology, and geopolitical competition have hindered the effective exploitation of these resources. The main question of this research is what role does lithium play as a strategic resource in global politics and what position does Afghanistan have in this field? The research hypothesis states that the importance of lithium in global politics is increasing and that Afghanistan, by addressing existing challenges, can become an important player in this field. This research was conducted with a descriptive-analytical method and based on library studies and used scientific sources, research articles, international reports and government documents. The results show that lithium has a significant impact on economic and geopolitical policies and that Afghanistan can use this opportunity to develop and enhance its international position with proper management.

Key concepts: Lithium, strategic, strategic resources, opportunity, challenge.

---

^١ . Director of Research, National Institute of Higher Education.

^٢ . Faculty member, Department of International Relations, Faculty of Law and Political Science, Khatam al-Nabieen University Afghanistan. Erfnai55@gmail.com

✓ **Received:** 06/12/2024; **Accepted:** 11/05/2025; **Published:** Spring 2025

Citation for this article: Fazli^١ Aziz Ahmad & Erfani^٢ Sayeed Tahir (2025) Lithium as a Strategic Resource in Global Politics; Opportunities and Challenges for Afghanistan Scientific-research quarterly of Political & International Studies 2 (5) Science, pp. 131-154

اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم در سیاست جهانی و ظرفیت‌های افغانستان

عزیزاحمد فضلی^۱ سیدطاهر عرفانی^۲

چکیده

لیتیوم به‌عنوان یکی از منابع استراتژیک حیاتی، نقشی کلیدی در توسعه فناوری‌های نوین به‌ویژه در تولید باتری‌های لیتیوم-یونی برای وسایل نقلیه برقی و ذخیره‌سازی انرژی‌های تجدیدپذیر ایفا می‌کند. افزایش تقاضای جهانی برای این عنصر، اهمیت ژئوپلیتیکی آن را دوچندان کرده است. افغانستان با دارا بودن ذخایر بالقوه لیتیوم، در مرکز توجه قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی قرار دارد؛ اما به‌دلیل ناامنی‌های داخلی، ضعف مدیریتی، کمبود زیرساخت‌ها و نبود سیاست‌های شفاف و پایدار، تاکنون نتوانسته است بهره‌برداری مؤثر از این منابع داشته باشد. هدف این تحقیق، تحلیل اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم افغانستان در سیاست جهانی و ارزیابی ظرفیت‌های کشور برای استخراج و بهره‌برداری بهینه از این منبع استراتژیک است. سؤال اصلی تحقیق این است که اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم افغانستان در سیاست جهانی چیست و ظرفیت‌های موجود برای بهره‌برداری از آن تا چه میزان است؟ ذخایر لیتیوم، افغانستان را به بازیگری مهم در رقابت‌های ژئوپلیتیکی تبدیل کرده و بهره‌برداری مؤثر از این منابع می‌تواند نقش قابل توجهی در توسعه اقتصادی و سیاسی کشور داشته باشد. چهارچوب نظری و مفهومی تحقیق براساس نظریه ژئوپلیتیک تنظیم شده است. روش تحقیق به‌صورت توصیفی-تحلیلی بوده و گردآوری داده‌ها به شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی انجام شده است. نتایج نشان می‌دهد باوجود ظرفیت اقتصادی عظیم، موانعی چون ناامنی، کمبود فناوری و ضعف مدیریتی مانع بهره‌برداری بهینه شده‌اند؛ اما فرصت‌هایی نظیر موقعیت جغرافیایی استراتژیک، امکان همکاری‌های بین‌المللی و جذب سرمایه‌گذاری خارجی، می‌تواند زمینه‌ساز توسعه پایدار و ارتقای جایگاه ژئوپلیتیکی افغانستان شود.

واژگان کلیدی: ژئوپلیتیک، لیتیوم، لیتیوم یون، خودروها، منابع استراتژیک.

^۱. رئیس تحقیقات موسسه تحصیلات عالی ملی؛ Azizahmadfazli200@gmail.com

^۲. عضو کادر علمی دیپارتمنت روابط بین‌الملل، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه خاتم‌النبین (ص)- افغانستان؛ Erfnai55@gmail.com

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۹/۱۴؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۴/۲/۱۹؛ **تاریخ انتشار:** بهار ۱۴۰۴

استناد به این مقاله: فضلی، عزیز احمد و عرفانی سید طاهر (۱۴۰۴) اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم در سیاست جهانی و ظرفیت‌های افغانستان، فصلنامه علمی-تحقیقی مطالعات سیاسی و بین‌المللی، ۲ (۵) صص ۱۳۱-۱۵۴

در عصر حاضر، لیتیوم به عنوان یکی از منابع حیاتی و استراتژیک در جهان شناخته می شود که نقش کلیدی در توسعه فناوری های نوین، به ویژه تولید باتری های لیتیوم-یونی برای وسایل نقلیه برقی و ذخیره سازی انرژی های تجدیدپذیر ایفا می کند. افزایش تقاضای جهانی برای لیتیوم، این عنصر را به یک منبع ژئوپلیتیکی مهم تبدیل کرده است؛ به گونه ای که رقابت قدرت های بزرگ برای دسترسی و کنترل ذخایر آن، بخشی از سیاست های بین المللی و امنیت انرژی را تشکیل می دهد. افغانستان با داشتن ذخایر بالقوه و بزرگ لیتیوم در ولایات گوناگون، در مرکز توجه قدرت های منطقه ای و جهانی قرار گرفته است. با وجود این، این کشور تاکنون نتوانسته به صورت مؤثر و نظام مند از ظرفیت های لیتیوم خود بهره برداری کند و از فرصت های اقتصادی و ژئوپلیتیکی ناشی از آن بهره نبرد. از سوی دیگر، ناامنی های داخلی، نبود زیرساخت های لازم، چالش های مدیریتی و فقدان سیاست های شفاف و پایدار در بخش معادن، ظرفیت های موجود را با تهدید مواجه کرده است.

اهمیت تحقیق حاضر از آن جهت است که لیتیوم به عنوان یکی از منابع استراتژیک حیاتی در تحولات فناوری و انرژی های نوین، نقش کلیدی در رقابت های ژئوپلیتیکی جهانی دارد. افغانستان با دارا بودن ذخایر قابل توجه لیتیوم، ظرفیتی ویژه برای تأثیرگذاری بر سیاست های منطقه ای و جهانی دارد که بررسی آن می تواند به درک بهتر فرصت ها و چالش های پیش رو کمک کند. هدف این تحقیق، تحلیل اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم افغانستان در سیاست جهانی و ارزیابی ظرفیت های این کشور برای استخراج و بهره برداری از این منبع استراتژیک است.

فرضیه تحقیق این است که وجود ذخایر لیتیوم، افغانستان را به بازیگری مهم در رقابت های ژئوپلیتیکی تبدیل کرده و بهره برداری بهینه از این منابع می تواند نقش قابل توجهی در توسعه اقتصادی و سیاسی کشور ایفا نماید. سؤال اصلی تحقیق این است که اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم افغانستان در سیاست جهانی چگونه است و ظرفیت های موجود برای بهره برداری از این منابع تا چه اندازه است؟ در پاسخ به این سؤال، دو سؤال فرعی

مطرح می‌شود: اول، رقابت‌ها و تهدیدهای منطقه‌ای و بین‌المللی پیرامون منابع لیتیوم افغانستان کدام‌اند و چه تأثیری بر امنیت و توسعه کشور دارند؟ و دوم، موانع و فرصت‌های بهره‌برداری پایدار از این منابع چیست و چگونه می‌توان ظرفیت‌های افغانستان را در این زمینه ارتقا داد؟ برای انجام این تحقیق، روش تحقیق توصیفی-تحلیلی انتخاب شده و گردآوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای و اسنادی انجام بوده است.

پیشینه تحقیق

پیشینه تحقیق درباره لیتیوم به عنوان منبع استراتژیک در سیاست جهانی، به‌ویژه با تمرکز بر افغانستان، شامل مطالعاتی است که عمدتاً اهمیت ژئوپلیتیکی و اقتصادی این عنصر را در گذار انرژی جهانی بررسی کرده‌اند. کتاب «مواد معدنی استراتژیک و سیاست جهانی» اثر جان‌تان نایت (۲۰۱۸) به نقش لیتیوم در قدرت‌یابی کشورها در حوزه انرژی‌های تجدیدپذیر پرداخته است؛ اما افغانستان را به‌طور جامع تحلیل نکرده و بیشتر بر رقابت‌های قدرت‌های غربی با چین تمرکز دارد. مقاله «Lithium Availability and Future Production Outlooks» (۲۰۱۳) به تحلیل ظرفیت‌های جهانی لیتیوم و اهمیت آن در انرژی‌های پاک می‌پردازد؛ اما به پتانسیل افغانستان اشاره‌ای محدود دارد. مقاله «Mineral Resources in Afghanistan: A Catalyst for Change» (۲۰۱۹) نوشته جولیا فوشکو، نیز منابع معدنی افغانستان را در توسعه اقتصادی بررسی کرده است؛ هرچند نیازمند تحلیل عمیق‌تری از تأثیر مشکلات سیاسی و امنیتی بر استخراج لیتیوم است. مقالاتی مانند «The Global Race for Lithium: The White Gold of the 21st Century»، «The Time Dimension and Lithium Resource Constraints for Electric Vehicles» و «Lithium» عمدتاً به اهمیت لیتیوم در فناوری‌های نوین، رقابت آمریکا و چین و محدودیت‌های منابع لیتیوم پرداخته‌اند؛ اما تمرکز اصلی آنها بر کشورهای آمریکای جنوبی و نقش شرکت‌های چندملیتی بوده است. در مجموع، اگرچه ادبیات موجود اهمیت لیتیوم در اقتصاد و ژئوپلیتیک جهانی را تبیین می‌کند، اما مطالعات جامع و مستقلی درباره ظرفیت‌های لیتیوم افغانستان و جایگاه آن در معادلات منطقه‌ای و جهانی هنوز محدود است و نیازمند تحقیقات بیشتری در ابعاد اقتصادی، امنیتی و سیاسی می‌باشد.

چهارچوب نظری

ژئوپلیتیک به عنوان یکی از شاخه‌های مهم علوم سیاسی و روابط بین‌الملل، نقش کلیدی در تحلیل نحوه تعامل قدرت‌ها، بر سر منابع طبیعی و موقعیت‌های جغرافیایی ایفا می‌کند. این مفهوم نخستین بار در سال ۱۸۹۹ توسط رودولف کیلن مطرح شد و از آن زمان به عنوان علمی شناخته می‌شود، که تأثیر عوامل جغرافیایی مانند سرزمین، جمعیت، منابع طبیعی و موقعیت استراتژیک را بر سیاست‌های بین‌المللی بررسی می‌کند (صفوی، ۱۳۸۹). در دوره امپریالیسم و جنگ‌های جهانی، ژئوپلیتیک ابزاری کلیدی برای درک رقابت قدرت‌های بزرگ بر سر کنترل مناطق و منابع استراتژیک به شمار می‌رفت (Dalby, 1998). با گذر زمان و ورود به قرن ۲۰ و ۲۱، اهمیت ژئوپلیتیک بیش‌ازپیش آشکار شد؛ به‌ویژه با محدود شدن فضای سرزمینی و افزایش ارزش منابع طبیعی، جایگاه ژئوپلیتیک به عنوان عاملی تعیین‌کننده در سیاست جهانی تثبیت شد (قاسمی، ۱۳۹۰). در عصر پست‌مدرن، نظریه‌های ژئوپلیتیک با گرایش به ژئواکونومی همراه شدند؛ به گونه‌ای که کنترل منابع اقتصادی و انرژی به عنوان رکن اصلی قدرت جهانی شناخته شد (ویسی، ۱۳۸۸). در این چهارچوب، لیتیوم به عنوان یکی از مهم‌ترین منابع انرژی در فناوری‌های نوین، به‌ویژه در تولید باتری‌های لیتیوم-یونی خودروهای الکتریکی و ذخیره انرژی‌های تجدیدپذیر، جایگاهی ویژه یافته است (Klieman, 2005).

رویکرد چالش‌ها و فرصت‌های ژئوپلیتیک به موانع و شرایط محیطی و سیاسی پیرامون بهره‌برداری از منابع استراتژیک می‌پردازد. در مورد افغانستان، چالش‌هایی نظیر ناامنی، فشارهای منطقه‌ای و بین‌المللی و کمبود زیرساخت‌ها در مقابل فرصت‌هایی همچون موقعیت جغرافیایی استراتژیک و ذخایر غنی لیتیوم قرار دارند (Fazli, 2025). بنابراین، تحلیل اهمیت ژئوپلیتیک لیتیوم و ظرفیت‌های افغانستان نیازمند رویکردی نظری مبتنی بر ژئوپلیتیک است تا بتواند نقشی دقیق و جامع از جایگاه افغانستان در سیاست جهانی ارائه دهد.

نقش لیتیوم در انقلاب انرژی‌های پاک و صنایع نوین

تحولات قرن ۲۱ در حوزه انرژی و فناوری، نیاز روزافزون بشر به منابع جدید و پایدار انرژی را آشکار کرده است. در این میان، لیتیوم به‌عنوان یکی از عناصر حیاتی و استراتژیک، نقشی محوری در انقلاب انرژی‌های پاک و صنایع نوین ایفا می‌کند. این نقش ناشی از ویژگی‌های شیمیایی و فیزیکی منحصر به فرد لیتیوم است. وزن بسیار سبک، ظرفیت بالا برای ذخیره‌سازی انرژی و پتانسیل شارژ متعدد بدون کاهش سریع کیفیت، آن را به عنصر اصلی در تولید باتری‌های لیتیوم-یونی تبدیل کرده است. باتری‌های لیتیوم-یونی امروزه به‌عنوان قلب فناوری‌های مدرن شناخته می‌شوند. صنعت خودروهای برقی نمونه بارز کاربرد این باتری‌هاست (طوفان، ۲۰۱۹، ص ۸). تولید خودروهای برقی وابسته به باتری‌هایی با چگالی انرژی بالا و وزن کم است که توان طی مسافت طولانی را فراهم کنند و در عین حال قابلیت شارژ سریع داشته باشند. لیتیوم، این نیاز اساسی را پاسخ داده و باعث شده است شرکت‌های بزرگ خودروسازی مانند تسلا، تویوتا، فولکس‌واگن، BYD و نیسان میلیاردها دلار در توسعه و نوآوری در باتری‌های لیتیوم-یونی سرمایه‌گذاری کنند. پیش‌بینی می‌شود طی دهه آینده درصد بالایی از تولیدات خودروهای جدید در جهان به خودروهای برقی اختصاص یابد که این امر تقاضای لیتیوم را به‌طور چشمگیری افزایش خواهد داد.

از سوی دیگر، توسعه انرژی‌های تجدیدپذیر مانند انرژی خورشیدی و بادی، که در سال‌های اخیر به اولویت سیاست‌گذاری انرژی بسیاری از کشورها تبدیل شده است، نیازمند سیستم‌های ذخیره‌سازی قوی است. انرژی خورشیدی تنها در ساعات روز تولید می‌شود و انرژی بادی نیز نوسانات زیادی دارد؛ بنابراین برای تثبیت شبکه انرژی و استفاده پایدار از این منابع، ذخیره‌سازی انرژی اهمیت استراتژیک می‌یابد. در این حوزه نیز باتری‌های لیتیوم-یونی جایگزین بسیاری از فناوری‌های سنتی شده‌اند و زیرساخت اصلی اقتصاد سبز آینده را تشکیل می‌دهند. افزون بر خودروهای برقی و انرژی‌های تجدیدپذیر، لیتیوم در صنایع نوین دیگری مانند تولید گوشی‌های هوشمند، لپ‌تاپ‌ها، پهپادها، تجهیزات نظامی مدرن و سیستم‌های ذخیره‌سازی بزرگ مقیاس برای شبکه‌های برق کاربردی گسترده دارد. اهمیت

این عنصر به حدی است که برخی تحلیل‌گران از لیتیوم به‌عنوان (نفت سفید) یا (نفت قرن ۲۱) یاد می‌کنند؛ زیرا لیتیوم همانند نفت در انقلاب صنعتی و توسعه قرن ۲۰، نیز محرک اصلی انقلاب فناوری‌های پاک و دیجیتال خواهد بود (Yin, 2024, p. 200).

نکته مهم دیگر، پیامدهای ژئوپلیتیکی و اقتصادی این تحولات است. کشورهایی که ذخایر غنی لیتیوم دارند، همچون بولیوی، شیلی، آرژانتین (موسوم به مثلث لیتیوم) و اخیراً افغانستان، در کانون رقابت‌های ژئوپلیتیکی و سرمایه‌گذاری‌های کلان جهانی قرار گرفته‌اند. تسلط بر زنجیره تأمین لیتیوم می‌تواند به یک ابزار قدرت اقتصادی و حتی سیاسی برای کشورها تبدیل شود. پس لیتیوم نقشی فراتر از یک ماده معدنی صنعتی دارد و به یکی از ستون‌های اصلی گذار انرژی و انقلاب صنایع نوین تبدیل شده است. این عنصر، زمینه‌ساز توسعه پایدار، کاهش وابستگی به سوخت‌های فسیلی و تحقق اهداف توافق‌نامه‌های بین‌المللی محیط زیستی، مانند توافق پاریس است. به همین دلیل، مدیریت هوشمندانه منابع لیتیوم و توسعه سیاست‌های علمی و اقتصادی مرتبط با آن، نقشی کلیدی در تعیین جایگاه کشورها در نظام آینده انرژی جهان خواهد داشت (Graham, 2021, p. 18-20).

اهمیت استراتژیک لیتیوم برای کشورهای صنعتی و قدرت‌های بزرگ

در قرن ۲۱، لیتیوم به‌عنوان یکی از منابع حیاتی و استراتژیک جهان، جایگاهی کلیدی در سیاست‌های قدرت‌های بزرگ یافته است. اهمیت استراتژیک این عنصر از آنجا ناشی می‌شود، که باتری‌های لیتیوم-یونی، زیرساخت اصلی توسعه فناوری‌های نوین و صنایع پاک به شمار می‌روند. کشورهای صنعتی نظیر آمریکا، چین، آلمان، جاپان و کره جنوبی که در مسیر گذار انرژی و تحقق اقتصاد سبز حرکت می‌کنند، به‌شدت به لیتیوم نیاز دارند؛ زیرا بدون ذخیره‌سازی مؤثر انرژی، امکان جایگزینی انرژی‌های تجدیدپذیر به‌جای سوخت‌های فسیلی وجود ندارد (Liebert, 2022, p. 45-47).

افزون بر کاربرد گسترده لیتیوم در تولید خودروهای برقی و سیستم‌های ذخیره‌سازی انرژی خورشیدی و بادی، این عنصر در صنایع نظامی و فناوری‌های پیشرفته نیز اهمیتی ویژه دارد. تولید پهپادهای نظامی، موشک‌های هدایت‌شونده، تجهیزات ارتباطی پیشرفته و

سیستم‌های دفاعی نوین وابسته به باتری‌های لیتیوم‌دار است. به همین دلیل قدرت‌های بزرگ، لیتیوم را نه فقط یک ماده معدنی صنعتی، بلکه یک منبع حیاتی امنیت ملی می‌دانند. در سال‌های اخیر چین با سرمایه‌گذاری گسترده در استخراج و فرآوری لیتیوم و خرید سهام معادن بزرگ در آمریکای لاتین و استرالیا، تسلط قابل توجهی بر زنجیره جهانی تأمین لیتیوم یافته است. این امر نگرانی آمریکا و اتحادیه اروپا را برانگیخته، زیرا وابستگی به چین در این حوزه می‌تواند در آینده به اهرم فشار ژئوپلیتیکی تبدیل شود. به همین دلیل آمریکا و اروپا در تلاش‌اند با تنوع‌بخشی منابع واردات لیتیوم، سرمایه‌گذاری در معادن جدید، بازیافت باتری‌ها و توسعه ظرفیت‌های داخلی فرآوری، این وابستگی را کاهش دهند (Tran (Nguyen, 2024, p. 181).

در این رقابت ژئوپلیتیکی، کشورهای دارنده ذخایر بزرگ لیتیوم مانند بولیوی، شیلی، آرژانتین و افغانستان، به‌عنوان کانون‌های توجه جهانی مطرح شده‌اند و هرگونه تحولات سیاسی، امنیتی و اقتصادی در این کشورها می‌تواند پیامدهای گسترده برای بازار جهانی لیتیوم داشته باشد. افزون‌براین، ارزش اقتصادی لیتیوم روزبه‌روز افزایش می‌یابد و پیش‌بینی می‌شود که با گسترش سریع تولید خودروهای برقی و رشد صنایع ذخیره‌سازی انرژی، قیمت و تقاضای جهانی آن چند برابر شود. بدین ترتیب، لیتیوم به‌عنوان یک «نفت جدید» نقش تعیین‌کننده‌ای در اقتصاد آینده جهان ایفا خواهد کرد و کشورهایی که بتوانند زنجیره استخراج، فرآوری و تولید باتری‌های لیتیومی را تحت کنترل داشته باشند، به قدرت‌های صنعتی و اقتصادی برتر تبدیل خواهند شد. بنابراین، لیتیوم هم‌زمان یک منبع توسعه‌ای، عامل رقابت ژئوپلیتیکی و ابزار قدرت اقتصادی برای کشورهای صنعتی و قدرت‌های بزرگ محسوب می‌شود و مدیریت هوشمندانه آن می‌تواند جایگاه بین‌المللی کشورها را در نظام جهانی جدید رقم بزند (Martin, 2017, p. 175).

رقابت قدرت‌های بزرگ بر سر منابع لیتیوم

رقابت قدرت‌های بزرگ بر سر منابع لیتیوم، به‌عنوان یکی از مهم‌ترین موضوعات ژئوپلیتیکی و اقتصادی در دهه‌های اخیر مطرح شده است. لیتیوم به‌دلیل نقش کلیدی‌اش در تولید باتری‌های لیتیوم-یونی، که زیرساخت اصلی فناوری‌های نوین و سیستم‌های ذخیره‌سازی

انرژی تجدیدپذیر است، اهمیت استراتژیکی بی‌سابقه‌ای یافته است. کشورهای بزرگ صنعتی از جمله چین، ایالات متحده، اتحادیه اروپا، جاپان و کره جنوبی، با درک این واقعیت، به شدت به دنبال تضمین دسترسی پایدار و ارزان به منابع لیتیوم هستند تا بتوانند در مسیر توسعه فناوری‌های سبز و حفظ مزیت رقابتی خود گام بردارند.

چین در این رقابت جایگاهی ویژه دارد. با سرمایه‌گذاری‌های کلان در معادن لیتیوم در کشورهای آمریکای لاتین و استرالیا، و همچنین توسعه صنایع فرآوری لیتیوم داخلی، سهم قابل توجهی از زنجیره تأمین جهانی را در اختیار گرفته است. این تسلط چین بر بازار لیتیوم موجب نگرانی‌های جدی آمریکا و اتحادیه اروپا شده است؛ زیرا وابستگی به یک کشور واحد می‌تواند در شرایط بحران‌های سیاسی یا تجاری به ابزاری برای فشار ژئوپلیتیکی تبدیل شود. در پاسخ، آمریکا و اروپا به دنبال تنوع‌بخشی منابع تأمین لیتیوم، حمایت از معادن داخلی، سرمایه‌گذاری در فناوری بازیافت باتری‌های لیتیومی و ایجاد شراکت‌های استراتژیک در کشورهای دارای ذخایر هستند تا وابستگی خود به چین را کاهش دهند و امنیت تأمین این منبع حیاتی را تضمین کنند (Liebert, 2022, p. 45-47).

افزون بر ابعاد اقتصادی و فناوری، رقابت بر سر لیتیوم ابعاد امنیتی و سیاسی نیز دارد؛ زیرا کنترل منابع لیتیوم می‌تواند بر توان نظامی و فناوری پیشرفته کشورها تأثیرگذار باشد. در این میان، کشورهای دارای ذخایر غنی لیتیوم، به ویژه افغانستان با منابع بالقوه قابل توجه، اهمیت روزافزونی یافته‌اند و تحولات سیاسی، امنیتی و اقتصادی آنها مستقیماً بر بازار جهانی و معادلات ژئوپلیتیکی تأثیر خواهد گذاشت (Yin, 2024, p. 200). بدین ترتیب، رقابت بر سر منابع لیتیوم نه تنها جنگ اقتصادی آینده را شکل می‌دهد، بلکه نمادی از تغییرات بنیادین در سیاست، اقتصاد و فناوری جهانی است که کشورهای بزرگ برای حفظ جایگاه خود در آن، سرمایه‌گذاری‌ها و سیاست‌های استراتژیک گسترده‌ای را دنبال می‌کنند.

وابستگی امنیت انرژی و فناوری به منابع لیتیوم

وابستگی امنیت انرژی و فناوری به منابع لیتیوم در جهان معاصر به شدت افزایش یافته است. با توجه به روند جهانی کاهش استفاده از سوخت‌های فسیلی و حرکت به سمت اقتصاد

سبز و انرژی‌های تجدیدپذیر، لیتیوم به عنصری کلیدی تبدیل شده، که امکان ذخیره‌سازی کارآمد انرژی را فراهم می‌آورد و بدین ترتیب، امنیت انرژی کشورهای صنعتی و پیشرفته را تضمین می‌کند. باتری‌های لیتیوم-یونی که بر پایه این عنصر ساخته می‌شوند، قلب فناوری‌های متعددی از جمله خودروهای برقی، سیستم‌های ذخیره‌سازی انرژی خورشیدی و بادی، تجهیزات الکترونیکی پیشرفته و حتی برخی سامانه‌های نظامی هستند. بنابراین، هر گونه اختلال یا محدودیت در دسترسی به منابع لیتیوم می‌تواند پیامدهای گسترده‌ای برای امنیت انرژی و پیشرفت فناوری کشورها به همراه داشته باشد (Altiparmak, 2023, p. 492).

افزون‌براین، فناوری‌های آینده، که وابستگی بیشتری به ذخیره‌سازی انرژی دارند، این وابستگی را عمیق‌تر و پیچیده‌تر می‌کنند؛ به گونه‌ای که امنیت ملی و رقابت‌های اقتصادی قدرت‌های بزرگ تا حد زیادی به کنترل و مدیریت منابع لیتیوم گره خورده است. به همین دلیل، کشورها در حال تدوین استراتژی‌های متنوعی برای تأمین پایدار این عنصر حیاتی هستند (Martin, 2017, p. 175,177).

نقش لیتیوم در تغییر موازنه قدرت‌های اقتصادی و صنعتی

لیتیوم به عنوان یکی از منابع استراتژیک نوین، نقشی تعیین‌کننده در تغییر موازنه قدرت‌های اقتصادی و صنعتی جهان ایفا می‌کند. در دوره‌ای که اقتصاد جهانی به سمت فناوری‌های پاک و انرژی‌های تجدیدپذیر حرکت می‌کند، کشورهایی که کنترل منابع لیتیوم و زنجیره تأمین آن را در اختیار داشته باشند، به طور قابل توجهی در موقعیت برتری اقتصادی و صنعتی قرار می‌گیرند. این عنصر کلیدی موتور محرک اقتصاد مدرن محسوب می‌شوند. از این رو، کشورهای دارای ذخایر غنی لیتیوم همچون بولیوی، شیلی، آرژانتین، استرالیا و افغانستان، فرصتی ویژه برای جذب سرمایه‌گذاری‌های کلان، توسعه صنایع مرتبط و ارتقای جایگاه اقتصادی خود دارند. در مقابل، قدرت‌های صنعتی مانند چین، ایالات متحده و اتحادیه اروپا با توسعه فناوری‌های فرآوری و تولید باتری، تسلط بر زنجیره ارزش لیتیوم را به دست آورده‌اند و این امر به آنها امکان می‌دهد تا در بازارهای جهانی رقابت کنند و نفوذ ژئوپلیتیکی خود را گسترش دهند (Sanchez-Lopez, 2023, p. 25). این تحولات باعث شده است موازنه

قدرت اقتصادی از منابع نفتی سنتی به سمت منابع معدنی استراتژیک مانند لیتیوم تغییر کند و کشورهای پیشرو در این حوزه، نقش کلیدی در شکل‌دهی به اقتصاد جهانی آینده داشته باشند.

موقعیت جغرافیایی و ذخایر تخمینی لیتیوم افغانستان

افغانستان از نظر جغرافیایی در منطقه‌ای واقع شده که دارای پتانسیل عظیم معدنی به‌ویژه ذخایر لیتیوم است. براساس گزارش سازمان زمین‌شناسی آمریکا، ذخایر لیتیوم افغانستان در نوار وسیعی به طول حدود ۸۵۰ تا ۹۰۰ کیلومتر و پهنای ۱۵۰ تا ۲۰۰ کیلومتر از هلمند تا ننگرهار و لغمان تا ارزگان گسترده شده است. معادن مهمی همچون جامنک، درومگل، پس‌گوشته و چند معدن در نورستان از جمله منابع اصلی این عنصر هستند. این معادن حاوی میلیون‌ها تن لیتیوم اکسید می‌باشند و نمونه‌برداری‌ها نشان داده‌اند که میزان لیتیوم در رودخانه‌ها و مناطق هیدروترمال اطراف نیز بسیار بالاست که بیانگر ذخایر عمیق‌تر است. از نظر زمین‌شناسی، لیتیوم افغانستان به‌طور عمده در پگماتیت‌ها و رگه‌های سنگی غنی از اسپودومین و دیگر کانی‌های فلزات نادر یافت می‌شود که در ساختارهای آذرین و دگرگونی در مناطق مختلفی مانند ولایت‌های هلمند، غزنی، نورستان و دایکندی وجود دارد. معادن بزرگی مانند تگا‌ولر، سمگل، درومگل و یاریگل هر کدام با ذخایری قابل توجه و درصد بالای اکسید لیتیوم، در رگه‌ها شناخته شده‌اند.

همچنین، منطقه غزنی به‌دلیل موقعیت استراتژیک و دسترسی به مسیرهای حمل‌ونقل و هلمند به خاطر منابع آب مناسب برای فرآوری، از اهمیتی ویژه برخوردارند (ترین، ۱۴۰۱، ص ۲۹۲-۲۹۴). براساس مطالعات و گزارش‌های مختلف، ذخایر لیتیوم افغانستان بیش از ۱,۷ میلیون تن برآورد شده که با تحقیقات جدید به حدود ۲,۵ میلیون تن نیز رسیده است. این رقم افغانستان را در میان پنج کشور بزرگ دارنده ذخایر لیتیوم جهان قرار می‌دهد و فرصت‌های بزرگی برای توسعه اقتصادی و صنعتی کشور فراهم می‌کند.

پروژه‌ها و اکتشافات انجام‌شده

افغانستان در سال‌های اخیر شاهد انجام پروژه‌ها و اکتشافات مهمی در زمینه شناسایی و ارزیابی ذخایر لیتیوم بوده است که توجه کارشناسان بین‌المللی را جلب کرده است. از جمله

این پروژه‌ها می‌توان به مطالعات زمین‌شناسی سازمان زمین‌شناسی ایالات متحده (USGS) اشاره کرد که با نمونه‌برداری از معادن و رودخانه‌های مختلف در مناطق هلمند، غزنی، نورستان و دیگر ولایت‌ها، ذخایر قابل توجهی از لیتیوم و دیگر فلزات نادر را شناسایی کردند. همچنین، در دهه ۱۹۷۰ میلادی، گروه‌های زمین‌شناسی از شوروی سابق مطالعات گسترده‌ای بر روی معادن پگماتیتی در مناطق نورستان، بامیان و ولایت‌های مرکزی انجام دادند که به کشف معادن بزرگ لیتیوم مانند تگاولر، سمگل و درومگل منجر شد. در سال‌های اخیر نیز، تیم‌های بین‌المللی با همکاری وزارت معادن افغانستان به ارزیابی و نمونه‌برداری‌های دقیق‌تری پرداخته‌اند تا میزان ذخایر و کیفیت لیتیوم را بهتر تعیین کنند. این پروژه‌ها شامل مطالعات ژئوفیزیکی، ژئوشیمیایی و حفاری‌های اکتشافی بوده است.

افزون‌براین، پروژه‌های همکاری با شرکت‌های معدنی خارجی و برنامه‌های توسعه ظرفیت‌های داخلی برای استخراج و فرآوری لیتیوم نیز آغاز شده‌اند؛ هرچند که به دلیل چالش‌های امنیتی و زیرساختی، سرعت پیشرفت آنها محدود بوده است (Tentative, 2024, p. 23,25). به‌طور کلی، این اکتشافات و پروژه‌ها نشان‌دهنده پتانسیل بالای افغانستان در حوزه منابع لیتیوم است و گام‌های اولیه برای ورود این کشور به بازار جهانی فلزات استراتژیک را فراهم کرده‌اند. ادامه این روند نیازمند سرمایه‌گذاری مستمر، به‌کارگیری فناوری‌های مدرن و ایجاد محیط امنیتی و قانونی مناسب است تا ظرفیت‌های معدنی افغانستان به شکل پایدار توسعه یابد.

توانایی‌ها و محدودیت‌های افغانستان در بهره‌برداری

افغانستان دارای توانایی‌های بالقوه قابل توجهی برای بهره‌برداری از منابع لیتیوم است که می‌تواند نقش مهمی در توسعه اقتصادی و صنعتی کشور ایفا کند. از جمله این توانایی‌ها، وجود ذخایر غنی و گسترده لیتیوم در مناطق مختلف کشور، که فرصت‌های جذابی برای جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی و توسعه صنایع معدنی فراهم می‌آورد. همچنین، موقعیت جغرافیایی افغانستان در مرکز آسیای جنوبی و مرکزی، دسترسی به بازارهای منطقه‌ای و بین‌المللی را تسهیل می‌کند. نیروی کار جوان و رو به رشد، علاقه‌مندی دولت به توسعه

بخش معدن و برنامه‌های حمایت‌کننده بین‌المللی، نیز از دیگر نقاط قوت کشور محسوب می‌شوند (Chaudhuri, 2024, p. 28, 30).

باوجوداین، افغانستان با محدودیت‌ها و چالش‌های مهمی نیز مواجه است، که بهره‌برداری مؤثر از ذخایر لیتیوم را پیچیده می‌کند. مهم‌ترین این محدودیت‌ها، ناامنی و ناپایداری سیاسی است که مانع سرمایه‌گذاری‌های بلندمدت و توسعه زیرساخت‌های لازم می‌شود. نبود فناوری‌های پیشرفته استخراج و فرآوری لیتیوم، کمبود تجهیزات تخصصی، ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل و انرژی و همچنین کمبود نیروی انسانی متخصص در حوزه معدن از دیگر موانع کلیدی هستند. افزون‌براین، مشکلات حقوقی، قانونی و مدیریتی مرتبط با مالکیت معادن و عدم شفافیت در سیاست‌های معدنکاری، باعث کاهش اعتماد سرمایه‌گذاران شده است (Chaudhuri, 2024, p. 32).

چالش‌ها و فرصت‌های ژئوپلیتیکی افغانستان در بهره‌برداری از لیتیوم

افغانستان به‌عنوان کشوری با ذخایر بالقوه عظیم لیتیوم، در مرکز توجهات ژئوپلیتیکی و اقتصادی منطقه‌ای و جهانی قرار گرفته است؛ اما بهره‌برداری از این منابع ارزشمند با چالش‌های پیچیده‌ای همراه است که می‌تواند مسیر توسعه اقتصادی و سیاسی کشور را تحت تأثیر قرار دهد. نخستین و بزرگ‌ترین مانع، وضعیت امنیتی ناپایدار است که سال‌هاست سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی را از ورود و فعالیت در حوزه معدن بازداشته است. درگیری‌های داخلی، تهدید گروه‌های مسلح و نبود ثبات سیاسی، روند استخراج و توسعه معادن لیتیوم را کند و پرریسک کرده است.

ازسوی دیگر، زیرساخت‌های ناکافی مانند راه‌های ارتباطی، شبکه‌های برق، و فناوری‌های استخراج پیشرفته، باعث شده‌اند هزینه‌های بهره‌برداری بالا رفته و جذابیت اقتصادی پروژه‌ها کاهش یابد. ضعف در مدیریت منابع، نبود قوانین شفاف و ضعف نهادهای حاکمیتی نیز به بی‌ثباتی بیشتر دامن زده است و این وضعیت، عدم اطمینان را در میان سرمایه‌گذاران افزایش داده است (Komorowska, 2024, p. 119). در مقابل، فرصت‌های اقتصادی و توسعه‌ای که منابع لیتیوم برای افغانستان فراهم می‌آورد، بسیار

بزرگ و چشمگیر است. بهره‌برداری مؤثر و پایدار از این منابع می‌تواند منبع مهم درآمد ملی، اشتغال‌زایی و توسعه صنایع مرتبط باشد که در نهایت به افزایش رفاه عمومی و ارتقای جایگاه اقتصادی افغانستان کمک می‌کند.

افزون‌براین، لیتیوم می‌تواند نقش کلیدی در دیپلماسی اقتصادی کشور ایفا کند. با همکاری و جذب سرمایه‌گذاری از کشورهای مختلف، افغانستان می‌تواند روابط منطقه‌ای و بین‌المللی خود را تقویت کرده و در بازار جهانی فلزات استراتژیک سهم قابل توجهی به دست آورد (Rahmani, 2024, p. 90). همچنین، سرمایه‌گذاری در این حوزه می‌تواند به بهبود زیرساخت‌ها و فناوری‌های استخراج کمک کرده و زمینه انتقال دانش و فناوری را فراهم کند. اما این فرصت‌ها در برابر تهدیدها و رقابت‌های شدید منطقه‌ای و جهانی پیرامون منابع لیتیوم قرار دارند. کشورهای همسایه و قدرت‌های بزرگ که به دنبال کنترل منابع استراتژیک در منطقه هستند، ممکن است از طریق فشارهای سیاسی، اقتصادی و حتی مداخلات نظامی، در روند بهره‌برداری افغانستان دخالت کنند. این رقابت‌ها می‌تواند به تشدید تنش‌های امنیتی و سیاسی منجر شوند و فرصت سوءاستفاده گروه‌های مسلح یا بازیگران خارجی را فراهم کنند. ازسوی دیگر، تحولات در بازار جهانی لیتیوم و تغییر سیاست‌های کشورهای مصرف‌کننده نیز می‌تواند تأثیرات مهمی بر اقتصاد معدنی افغانستان داشته باشد (Farhadi, 2021, p. 65).

پیامدهای ژئوپلیتیکی بهره‌برداری از لیتیوم افغانستان

بهره‌برداری از منابع لیتیوم در افغانستان، فراتر از اهمیت اقتصادی، دارای پیامدهای گسترده ژئوپلیتیکی است که می‌تواند سرنوشت این کشور را در عرصه‌های منطقه‌ای و جهانی دگرگون کند. این منابع استراتژیک، فرصت‌ها و چالش‌هایی را در زمینه روابط خارجی، امنیت داخلی و جایگاه اقتصادی افغانستان به وجود می‌آورند که مدیریت هوشمندانه آنها برای دستیابی به توسعه پایدار و حفظ استقلال ملی حیاتی است. در این بخش، به بررسی ابعاد مختلف این پیامدها و تأثیرات آن‌ها بر افغانستان پرداخته می‌شود.

تأثیر بر روابط خارجی افغانستان: بهره‌برداری از منابع لیتیوم افغانستان می‌تواند تحولی بنیادین در روابط خارجی این کشور ایجاد کند و افغانستان را به یک بازیگر کلیدی در معادلات ژئوپلیتیکی منطقه‌ای و جهانی تبدیل نماید. کشورهای قدرتمند و منطقه‌ای، به‌ویژه آنهایی که به دنبال تأمین منابع استراتژیک برای فناوری‌های نوین و انرژی‌های پاک هستند، علاقه‌مند به مشارکت در پروژه‌های استخراج و توسعه معادن لیتیوم افغانستان خواهند بود. این مشارکت‌ها می‌توانند زمینه‌ساز تحکیم روابط دیپلماتیک و اقتصادی افغانستان با این کشورها شوند، فرصت‌ها برای همکاری‌های بلندمدت اقتصادی و فنی فراهم آورند و افغانستان را به عنوان یک شریک قابل اعتماد در زنجیره تأمین جهانی مطرح کنند.

باوجود این، افزایش ارزش و اهمیت منابع لیتیوم باعث می‌شود بازیگران خارجی تلاش‌های گسترده‌ای برای نفوذ و کنترل این منابع انجام دهند. فشارهای سیاسی، اقتصادی و حتی امنیتی ممکن است از سوی کشورهای رقیب یا قدرت‌های بزرگ شکل بگیرد تا نفوذ خود را در افغانستان تثبیت کنند. این شرایط می‌تواند افغانستان را در موقعیت حساس و شکننده‌ای قرار دهد که اگر مدیریت مناسبی بر آن اعمال نشود، به وابستگی‌های ناپایدار و کاهش حاکمیت ملی منجر شود (NERO, 2022, p. 60). بنابراین، سیاست‌گذاری هوشمندانه، متوازن و مبتنی بر منافع ملی، از جمله تدوین قوانین منسجم، شفاف‌سازی قراردادها و ایجاد ساختارهای نظارتی قوی، برای حفظ استقلال و منافع کشور ضروری است. از سوی دیگر، بهره‌گیری از ظرفیت‌های چندجانبه‌گرایی و جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی در قالب پروژه‌های مشترک با رعایت اصول حاکمیت ملی، می‌تواند موقعیت افغانستان را در عرصه بین‌المللی تقویت کند و آن را به یک بازیگر مؤثر در دیپلماسی اقتصادی و امنیتی تبدیل نماید. این نوع تعاملات می‌تواند زمینه انتقال فناوری، ارتقای ظرفیت‌های داخلی و توسعه پایدار را فراهم کرده و کمک کند تا افغانستان به عنوان یک کشور مستقل و مؤثر در نظام بین‌الملل شناخته شود (Acxir, 2024, P.284).

اثرات بر امنیت داخلی، ثبات اقتصادی و استقلال انرژی کشور: بهره‌برداری موفق و پایدار از منابع لیتیوم می‌تواند تأثیرات عمیق و چندجانبه‌ای بر امنیت داخلی، ثبات

اقتصادی و استقلال انرژی افغانستان داشته باشد. نخست، ایجاد فرصت‌های شغلی گسترده در حوزه استخراج، فرآوری و صنایع وابسته می‌تواند به کاهش فقر و بهبود شرایط معیشتی اقشار مختلف جامعه منجر شود. این بهبود اقتصادی به نوبه خود زمینه کاهش ناآرامی‌ها و بی‌ثباتی سیاسی را فراهم می‌کند؛ زیرا بسیاری از عوامل تنش‌زا، ریشه در بیکاری و محرومیت دارند. بنابراین، توسعه بخش معدن می‌تواند به عنوان عاملی مؤثر در تقویت انسجام اجتماعی و امنیت داخلی عمل کند (Hale, 2023, p. 74).

از سوی دیگر، منابع لیتیوم می‌توانند به عنوان منبع درآمدی پایدار برای دولت ایفای نقش کنند و به افزایش منابع مالی دولت کمک نمایند. این درآمدها می‌توانند در بهبود خدمات عمومی، توسعه زیرساخت‌ها و تقویت نهادهای دولتی به کار گرفته شوند که همه این موارد باعث افزایش ثبات اقتصادی کشور می‌شود. افزون‌براین، فناوری‌های مرتبط با انرژی پاک، به ویژه باتری‌های لیتیوم-یونی، که در خودروهای برقی و ذخیره‌سازی انرژی تجدیدپذیر کاربرد دارند، می‌توانند به استقلال انرژی افغانستان کمک کنند. اگر پروژه‌های توسعه تولید انرژی‌های تجدیدپذیر و سامانه‌های ذخیره‌سازی انرژی در کنار بهره‌برداری از لیتیوم گسترش یابند، افغانستان می‌تواند گام‌های مهمی در جهت کاهش وابستگی به منابع انرژی فسیلی بردارد و امنیت انرژی خود را ارتقا بخشد (Tantashev, 2024, p. 32).

جایگاه افغانستان در معادلات ژئواکونومیک منطقه و جهان

افغانستان با دارا بودن ذخایر قابل توجه لیتیوم، موقعیتی ویژه در معادلات ژئواکونومیک منطقه و جهان به دست آورده است که می‌تواند نقشی مهم در تحولات اقتصادی و فناوری آینده ایفا کند. لیتیوم به عنوان فلزی استراتژیک و کلیدی در تولید باتری‌ها و انرژی‌های پاک، جایگاهی حیاتی در بازار جهانی یافته و کنترل این منابع به مثابه شاخص قدرت اقتصادی و فناوری در جهان معاصر محسوب می‌شود. به همین دلیل، افغانستان با دارا بودن این ذخایر عظیم، پتانسیل تبدیل شدن به یکی از بازیگران اصلی در بازار فلزات استراتژیک را دارد که این امر می‌تواند جایگاه ژئواکونومیک کشور را به طور چشمگیری ارتقا دهد.

از منظر منطقه‌ای، افغانستان می‌تواند به کانون توجه شرکت‌ها و کشورهای بدل شود که به دنبال تأمین منابع کلیدی برای فناوری‌های نوین و انرژی‌های تجدیدپذیر هستند. این موقعیت به افغانستان فرصت می‌دهد تا روابط اقتصادی و تجاری خود را با کشورهای همسایه و قدرت‌های جهانی گسترش دهد و نقش مؤثری در ساختارهای اقتصادی منطقه‌ای داشته باشد. با اتخاذ سیاست‌های هوشمندانه در توسعه معادن و ایجاد زنجیره‌های ارزش افزوده، افغانستان می‌تواند فراتر از صادرات مواد خام عمل کرده و به تولید محصولات فرآوری‌شده و فناوری‌های مرتبط با لیتیوم بپردازد که ارزش افزوده بیشتری ایجاد می‌کند و درآمدهای پایدارتری برای کشور فراهم می‌آورد. اما تحقق این جایگاه استراتژیک مستلزم ایجاد ثبات سیاسی، توسعه زیرساخت‌های مناسب و تسهیل همکاری‌های بین‌المللی سازنده است (Yar, 2023, p. 92-94). بنابراین، برنامه‌ریزی دقیق، مدیریت کارآمد و همکاری‌های منطقه‌ای و جهانی، کلید موفقیت افغانستان در به‌دست آوردن جایگاهی مؤثر و پایدار در معادلات ژئواکونومیک خواهد بود.

تهدیدها و رقابت‌های منطقه‌ای و جهانی پیرامون لیتیوم افغانستان

منابع ارزشمند لیتیوم در افغانستان، افزون بر فرصت‌های توسعه‌ای و اقتصادی، با تهدیدها و رقابت‌های پیچیده‌ای در سطح منطقه‌ای و جهانی مواجه هستند. این رقابت‌ها و فشارها می‌توانند بر امنیت، ثبات سیاسی و منافع ملی افغانستان تأثیرگذار باشند و مدیریت هوشمندانه و متوازن این چالش‌ها برای بهره‌برداری موفق از این منابع استراتژیک حیاتی به شمار می‌آید.

تهدیدهای منطقه‌ای: مناطق همجوار افغانستان یعنی چین، هند، پاکستان و ایران، هر یک به دلایل مختلف ژئوپلیتیکی، اقتصادی و امنیتی، منافع خاص و مهمی در منابع طبیعی این کشور، به‌ویژه ذخایر لیتیوم، دارند. این کشورها با توجه به اهمیت استراتژیک لیتیوم در فناوری‌های نوین و بازار جهانی انرژی، به دنبال گسترش نفوذ خود در افغانستان هستند تا بتوانند به منابع این کشور دسترسی پیدا کنند و منافع بلندمدتی برای خود ایجاد نمایند. یکی از راه‌هایی که این بازیگران منطقه‌ای استفاده می‌کنند، سرمایه‌گذاری در

پروژه‌های زیرساختی مانند جاده‌سازی، خطوط انتقال برق و سایر پروژه‌های توسعه‌ای است، که افزون بر ایجاد وابستگی‌های اقتصادی، باعث تثبیت حضور آنها در مناطق استراتژیک می‌شود. همچنین، ممکن است این کشورها در فعالیتهای استخراج معادن به‌صورت مستقیم یا از طریق شرکت‌های وابسته‌شان مشارکت کنند تا نفوذ خود را افزایش دهند. در برخی موارد، حمایت‌های غیررسمی و پنهانی از گروه‌های مسلح محلی یا بازیگران منطقه‌ای نیز یکی از ابزارهای حفظ منافع آنها محسوب می‌شود که این موضوع باعث پیچیدگی‌های امنیتی و سیاسی در مناطق معدنی می‌شود (Acxir, 2024, p.288). چنین مداخلاتی می‌تواند به تشدید تنش‌ها، ناامنی و بی‌ثباتی در این مناطق منجر شود و روند بهره‌برداری از منابع لیتیوم را مختل کند. افزون‌براین، این فشارها و رقابت‌های منطقه‌ای ممکن است افغانستان را درگیر بازی‌های قدرت بزرگ‌تر کنند و استقلال سیاسی و اقتصادی کشور را تحت تأثیر قرار دهند؛ به‌گونه‌ای که تصمیم‌گیری‌های ملی و سیاست‌های توسعه‌ای افغانستان، به‌شدت محدود و تابع منافع بازیگران خارجی شود.

رقابت‌های جهانی: در عرصه جهانی، کشورهای صنعتی پیشرفته و شرکت‌های بزرگ معدنی و فناوری در رقابت شدیدی برای دسترسی به منابع استراتژیک و کلیدی مانند لیتیوم قرار دارند؛ زیرا این ماده نقشی حیاتی در فناوری‌های نوین، به‌ویژه تولید باتری‌های خودروهای برقی و ذخیره‌سازی انرژی دارد. این رقابت‌ها باعث شده‌اند افغانستان که دارای ذخایر قابل توجهی از لیتیوم است، تحت فشارهای گسترده سیاسی، اقتصادی و دیپلماتیک قرار گیرد. قدرت‌های بزرگ جهانی با هدف افزایش نفوذ و کنترل بر منابع ارزشمند افغانستان، از طریق فشارهای دیپلماتیک، مذاکرات اقتصادی و حتی دخالت‌های غیرمستقیم، سعی در شکل‌دهی سیاست‌ها و قراردادهای بهره‌برداری به نفع منافع خود دارند. این فشارها می‌تواند افغانستان را به پذیرش قراردادهایی با شرایط ناعادلانه و بهره‌برداری غیراخلاقی سوق دهد که در نهایت منافع ملی، حق مالکیت و توسعه پایدار کشور را به خطر می‌اندازد. افزون‌براین، رقابت‌های جهانی پیچیدگی‌های بیشتری به فضای سیاسی و اقتصادی افغانستان وارد می‌کند؛ زیرا ورود بازیگران خارجی متعدد با اهداف و منافع متضاد، باعث

تداخل و تعارض در سیاست‌های داخلی و خارجی کشور می‌شود. این امر می‌تواند به بی‌ثباتی سیاسی، تضعیف حاکمیت ملی و دشواری در اتخاذ تصمیمات استراتژیک منجر شود و افغانستان را در موقعیتی قرار دهد که کنترل کامل بر منابع استراتژیک خود را از دست بدهد (Yar, 2023, p. 88).

پیامدهای مناقشه برانگیز: اگر مدیریت منابع لیتیوم به شکلی شفاف، عادلانه و کارآمد صورت نگیرد، احتمال بروز مناقشات داخلی میان گروه‌های مختلف قومی، منطقه‌ای و سیاسی به شدت افزایش می‌یابد. چنین وضعیتی می‌تواند باعث تشدید اختلافات و رقابت‌های ناسالم برای کنترل این منابع شود و زمینه را برای درگیری‌های داخلی فراهم کند. فساد مالی و سوءاستفاده از منابع، که تجربه تلخی در بسیاری از کشورهای برخوردار از منابع طبیعی غنی وجود دارد، اعتماد عمومی به دولت و نهادهای مسئول را به شدت کاهش می‌دهد و مشروعیت حکومت را تحت تأثیر قرار می‌دهد. افزون‌براین، تنش‌های ژئوپلیتیکی پیرامون منابع لیتیوم می‌تواند امنیت ملی افغانستان را به مخاطره اندازد و باعث بی‌ثباتی سیاسی و اجتماعی شود. این بی‌ثباتی نه تنها روند بهره‌برداری پایدار را مختل می‌کند، بلکه توسعه اقتصادی کشور را نیز به طور جدی با خطر روبه‌رو می‌کند (NERO, 2022, p. 131).

نتیجه گیری

لیتیوم به عنوان منبعی استراتژیک که در توسعه فناوری‌های نوین، به‌ویژه در حوزه انرژی‌های پاک و حمل‌ونقل الکتریکی، جایگاه کلیدی دارد، اهمیت جهانی فراگیری یافته است. افغانستان با ذخایر قابل توجه این ماده معدنی، در مرکز توجه قدرت‌های منطقه‌ای و جهانی قرار گرفته است و این امر ابعاد ژئوپلیتیکی ویژه‌ای برای کشور به همراه داشته است. اهمیت ژئوپلیتیکی لیتیوم افغانستان نه تنها به ارزش اقتصادی آن محدود می‌شود، بلکه موجب شکل‌گیری رقابت‌ها و تنش‌های سیاسی و امنیتی در سطح منطقه و فراتر از آن شده است. قدرت‌های بزرگ و کشورهای همسایه، با هدف دسترسی به این منابع، نفوذ و تأثیرگذاری خود را در افغانستان افزایش داده‌اند که این امر شرایط پیچیده‌ای را برای ثبات و امنیت کشور ایجاد کرده است.

از سوی دیگر، ظرفیت‌های افغانستان در استخراج و بهره‌برداری از منابع لیتیوم نشان‌دهنده پتانسیل عظیم اقتصادی است که می‌تواند در صورت مدیریت صحیح، زمینه‌ساز توسعه پایدار، ایجاد اشتغال و تقویت جایگاه اقتصادی کشور باشد. اما این ظرفیت‌ها با چالش‌های متعددی همراه است؛ از جمله نبود زیرساخت‌های لازم، محدودیت در فناوری‌های پیشرفته، مشکلات امنیتی، ناپایداری سیاسی و ضعف نظام مدیریتی، که همگی مانع از بهره‌برداری بهینه و تأثیرگذار از این منابع شده‌اند. این موانع نیازمند توجه جدی و راهکارهای کاربردی است تا فرصت‌های موجود به تهدید تبدیل نشوند.

در عین حال، وجود فرصت‌هایی مانند جغرافیای خاص افغانستان، امکان ایجاد همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی، جذب سرمایه‌گذاری خارجی و انتقال فناوری‌های نوین، ظرفیت‌های بالقوه این کشور را در جهت بهره‌برداری پایدار و مؤثر از لیتیوم افزایش می‌دهد. با اتخاذ سیاست‌های شفاف، برنامه‌ریزی استراتژیک، ارتقای امنیت و ایجاد زیرساخت‌های مناسب، افغانستان می‌تواند از منابع لیتیوم خود نه تنها برای تقویت اقتصاد داخلی بلکه برای افزایش نفوذ سیاسی و جایگاه خود در معادلات ژئوپلیتیکی بهره‌مند شود.

در نهایت، لیتیوم افغانستان یک فرصت طلایی برای تحول اقتصادی و سیاسی کشور محسوب می‌شود؛ اما این تحول تنها در سایه ثبات، شفافیت، مدیریت خردمندانه و همکاری‌های مؤثر داخلی و خارجی محقق خواهد شد. توجه دقیق به این منابع و مدیریت هوشمندانه آنها می‌تواند افغانستان را به بازیگری مهم در عرصه سیاست جهانی و رقابت‌های استراتژیک تبدیل کند و به توسعه اقتصادی و امنیت پایدار در کشور کمک شایانی نماید.

پیشنهادهات

در نتیجه این تحقیق، پیشنهادات زیر با هدف بهبود بهره‌برداری از منابع لیتیوم و مدیریت مؤثر آن ارائه می‌شود:

- تدوین سیاست ملی استخراج و بهره‌برداری از لیتیوم؛
- تقویت دیپلماسی منابع طبیعی؛
- آموزش نیروی متخصص داخلی؛
- شفافیت در قراردادهای و نظارت عمومی؛
- جلوگیری از انحصار و مداخله قدرت‌های خارجی؛
- همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی.

- ۱) نجم الدین ترین، غلام (۱۴۰۱). معادن پگماتیتهی فلزات نادره و احجار قیمتی - نیمه قیمتی افغانستان. افغانستان: دانشکده علوم اکادمی.
- ۲) طوفان، ثمین، و نعمتی، علی (۲۰۱۹). سنتز و بررسی خواص الکترولیت حالت جامد لیتیم آلومینیوم تیتانیوم فسفات هادی یون لیتیم. فصلنامه علمی-پژوهشی مواد نوین، ۱۰ (۳۶)، ۱-۱۶.
- ۳) قاسمی، فرهاد (۱۳۸۷). ساخت ژئوپلیتیکی سیستم نوین بین الملل و استراتژی نظامی امنیتی ایالات متحده آمریکا. فصلنامه ژئوپلیتیک، ۱ (۲)، ۷۱-۹۵.
- ۴) ویسی، هادی (۱۳۸۸). جایگاه خلیج فارس در تحولات ژئواکونومی جهان مطالعه موردی؛ صادرات گاز طبیعی ایران. فصلنامه علوم سیاسی، ۱۲ (۴۶)، ۹۳-۱۲۰.

- 1) Acxir, A. S. (2024). China-Afghanistan Relations and the Impact of Lithium Reserves. *Geography and Human Relationships*, 7(3), 279-302.
- 2) Altiparmak, S. O. (2023). China and lithium geopolitics in a changing global market. *Chinese Political Science Review*, 8(3), 487-506.
- 3) Arian, H., Alaminia, Z., Nero, M. A., Haydari, A., & Shirzad, A. (2024). A review on Afghanistan pegmatite belt: lithium reserves. *challenges and prospects. Geopersia*, 15(1), 57-71.
- 4) Ashley, R. K. (1987). The geopolitics of geopolitical space: toward a critical social theory of international politics. *Alternatives*, 12(4), 403-434.
- 5) Chaudhuri, S., & Roy, M. (2024). A lost frontier or a new gateway to global climate action? The Afghan leadership and the revival of Afghanistan's mineral sector. *India Quarterly*, 80(1), 26-54.
- 6) Colther, C., Pezoa-Fuentes, C., & Doussoulin, J. P. (2024). How important is the scientific knowledge gap between leading research and producing countries of lithium, review article, vol10, issu 19,
- 7) Dalby, Tuathail G., Dalby, S. (1998). the geopolitics reader. London, New York: routledge.
- 8) Farhadi, A., & Bekdash, A. (2021). Afghanistan's Lithium as strategic US focus in the great power competition. In *The Great Power Competition Volume 1: Regional Perspectives on Peace*

- and Security* (pp. 55-77). Cham: Springer International Publishing.
- 9) Fazli, A. A., Habib, K. A., Moaz, M. H., & Ayoubi, M. S. (2025). The Political Relations between the Islamic Emirate of Afghanistan and China: Opportunities and Challenges. DOI:[10.31219/osf.io/bkzfi_v1](https://doi.org/10.31219/osf.io/bkzfi_v1)
  - 10) Hale, T. N., & Ali, S. H. (2023). Afghanistan's mineral fortune: prospects for fuelling a green transition?. *Geological Society, London, Special Publications*, 526(1), 69-93.
  - 11) Huber, M. T. (2021). The social production of resources: A Marxist approach. In *The Routledge handbook of critical resource geography*, pp. 167-176.
  - 12) Kamprowski, R. (2024). Afghanistan's raw materials policy regarding rare earth elements after the Taliban victory. *Przegląd Politologiczny*, (1), 113-121.
  - 13) Kamprowski, R. (2024). Afghanistan's raw materials policy regarding rare earth elements after the Taliban victory. *Przegląd Politologiczny*, (1), 113-121.
  - 14) Klieman, Ahoron, (2015), great powers and geopolitics, international affairs in a rebalancing world, Springer publication.
  - 15) Liebetreu, D. (2022). Strategic Competition in South America's Lithium Triangle. Simons Center for Ethical Leadership and Interagency Cooperation. Available at: <https://thesimonscenter.Org/wp-content/uploads/2022/12/IAJ-12-2-pg41-55.Pdf>.
  - 16) Martin, G., Rentsch, L., Höck, M., & Bertau, M. (2017). Lithium market research—global supply, future demand and price development. *Energy Storage Materials*, 6, 171-179.
  - 17) NERO, M. A., & RAHMANI, A. B. (2022). Mining Management in Afghanistan: Opportunities, Challenges, Constraints and Strategies for Correct Use of the Mineral Resources of the Country. Kabul Polytechnic University.
  - 18) Rahmani, B.(2024). Great Power Politics over the Natural Resources in Afghanistan. *The rest (journal of politics and development)*, 14(2), 133-152.

- 19) Sanchez-Lopez, M. D. (2023). *Geopolitics of the Li-ion battery value chain and the Lithium Triangle in South America*. *Latin American Policy*, 14(1), 22-45.
- 20) Taliaferro, J. W. (2006). State building for future wars: Neoclassical realism and the resource-extractive state. *Security studies*, 15(3), 464-495.
- 21) Tantashev, R., & Eshchanov, B. (2024). Greening the Economy in Afghanistan–Role of the Critical Mineral Mining Industry. DOI: <https://doi.org/10.18778/2391-6478.S1.2024.01>
- 22) Tran Nguyen, K. D. (2024). *Global Lithium Competition: Examining The Social, Market and Geopolitical Factors of The Global Lithium Trade*, Doctoral dissertation.
- 23) Wang, Y., Chen, Q., Dai, B., & Wang, D. (2024). Guidance and review: Advancing mining technology for enhanced production and supply of strategic minerals in China. *Green and Smart Mining Engineering*. DOI: [10.1016/j.gsme.2024.03.005](https://doi.org/10.1016/j.gsme.2024.03.005)
- 24) Wilson, J. D. (2011). Resource nationalism or resource liberalism? Explaining Australia's approach to Chinese investment in its minerals sector. *Australian Journal of International Affairs*, 65(3), 283-304.
- 25) Yar, F. G. M., Zahid, S., & Miakhil, J. M. (2023). Afghanistan's Geopolitical and Geo-Economic Significance in Regional Connectivity and Development. *Journal of Political and Legal Sovereignty*, 1(3), 79-87.
- 26) Yin, J. Z., Shi, A., Yin, H., Li, K., & Chao, Y. (2024). Global lithium product applications, mineral resources, markets and related issues. *Global lithium product applications, mineral resources, markets and related*, 1(3), 197-217.